

I, 472; *Suppl.*, I, 652). 2. *el-Fevâ'idü'z-Zahiriyye*. Sadrüşşehîd Hüsâmeddin Ömer b. Abdülazîz'in *el-Câmi'u's-şâgîr* şerhinde kapalı ve izaha muhtaç görülen yerleri açıklamak üzere kaleme alınmış bir eserdir (Süleymaniye Ktp., Hekimoğlu, nr. 423, 424; Damad İbrâhim Paşa, nr. 711). Bu kitap Zahîrüddin lakabı ile anılan başka kişilere de nisbet edilmiştir (bk. Leknevî, s. 122), ancak müellifin mukaddimede adını açıkça zikretmesi böyle bir ihtimale imkân vermemektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Kureşî, *el-Cevâhirü'l-muğiyye*, III, 55; İbn Kutluboğa, *Tâcü't-terâcim*, s. 52; Taşköprizâde, *Miftâhu's-sa'âde*, Kahire, ts., II, 279; *Keşfü'z-zunûn*, II, 1226, 1298; Leknevî, *el-Fevâ'idü'l-behiyye*, s. 122, 156-157; Brockelmann, *GA*, I, 472; *Suppl.*, I, 652; Zirikli, *el-A'âm*, VI, 214-215; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'ellifin*, VIII, 303; Yusuf Ziya Kavakcı, *XI ve XII. Asırlarda Karahanlılar Devrinde Mâvâra' al-Nahr İslâm Hukukçuları*, Ankara 1976, s. 146-147; Ahmet Özel, *Hanefî Fıkıh Âlimleri*, Ankara 1990, s. 62.

M. ESAT KILIÇER

BUHÂRİYYE

(البخارية)

Sühreverdiyye tarikatının
Celâleddin el-Ahmer Hüseyin
b. Ahmed el-Buhârî'ye
(ö. 691/1292)
nisbet edilen bir kolu.

Tarikatın kurucusu Celâleddin Hüseyin kırmızı elbise giydiği için "el-Ahmer" veya "Sürhpüş" lakabıyla tanınır. Sühreverdiyye tarikatının kurucusu Şehâbeddin Ömer es-Sühreverdi'nin halifesi Bahâeddin Zekeriyâ el-Mültânî'nin müridi olan Celâleddin Hüseyin, Sühreverdi'nin Hindistan'da yayılmasını sağlayan mutasavvıfların başında yer alır. Hindistan'a Buhara'dan geldiği için Buhârî nisbesini kullanmış ve bu sebeple kurucusu olduğu tarikata Buhâriyye adı verilmiştir. Hz. Ali soyundan gelen Seyyid Celâleddin Buhârî'nin ailesinden birçok mutasavvıf yetişmiştir. Dedesi Celâleddin Sürhpüş'tan ayırt edilmesi için "Celâl-i Sâni" (ikinci Celâl) denilen ve "mahdüm-i cihâniyân" (âlemde var olan her şeyin kendisine hizmet ettiği kişi) unvanıyla anılan torunu Celâleddin Hüseyin b. Ahmed el-Kebîr el-Buhârî'ye (ö. 785/1384) sonraki yüzyıllarda Celâliyye adlı bir tarikat nisbet edilmiştir. Celâl-i Sâni'nin "sâni-i mahdüm-i cihâniyân" unvanıyla tanınan oğlu Burhâneddin Kutb-

Âlem de (ö. 857/1453) bir Buhâriyye tarikati şeyhi olarak Hindistan'da Sühreverdiliğin yayılmasına hizmet etmiştir. Başlangıçta Sühreverdiliğin tarikat esaslarını takip eden ve Sünnî bir çizgide olan Buhâriyye tarikati muhtemelen XVII. yüzyıldan sonra Celâl-i Sâni'ye bağlılık iddia eden bir grubun elinde bozulmaya başlamış, önce Kalenderî ve giderek Şîî bir hüviyet kazanmıştır (bk. CELÂLİYYE).

BİBLİYOGRAFYA :

Zebîdî, *İk'd*, s. 40-41; Dârâ Şükûh, *Sefîne-tü'l-evliyâ*, Leknev 1876, s. 116-117; Abdülhüseyin Zerrinküb, *Cüstücü der Taşavvuf-i İrân*, Tahran 1357 hş., s. 37; K. A. Nizami, *Religion and Politics in India*, Delhi 1974, s. 223-224, 248-251; A. Schimmel, *Islam in the Indian Subcontinent*, Leiden 1980, s. 33; M. Mujeeb, *Indian Muslims*, New Delhi 1985, s. 139, 287, 298.

NİHAT AZAMAT

BUHL

(bk. CİMRİLİK).

BUHL, Frantz

(1850-1932)

Danimarkalı şarkiyatçı.

Kopenhag'da yahudi bir ana babadan dünyaya geldi. Burada başladığı öğrenimini Kopenhag Üniversitesi'nde gördüğü ilâhiyat ve Doğu dilleri eğitimiyle sürdüren Buhl Mehren'den Arapça dersleri aldı. Daha sonra gittiği Viyana ve Leipzig üniversitelerinde Fleischer ve Delitzch gibi meşhur şarkiyatçılardan Ârâmîce ve İbrânîce öğrendi (1876-1878). Kopenhag Üniversitesi'nde, İbnü'l-Hâcib'in eş-Şâfiyye'sinin metnini ve bazı notlarla birlikte Danimarka diline yaptığı tercümesini de içeren Arapça'nın grameri ve tarihyle ilgili *Sproglige og historiske Bidrag til den arabiske Grammatik* adlı doktora tezini verdikten sonra (1878) bu üniversitede 1890 yılına kadar Ahd-i Atîk dersleri okuttu. 1889'da Mısır, Filistin, Lübnan, Suriye ve Türkiye'yi kapsayan bir Ortadoğu gezisine çıktı ve yazacağı eserler için kaynak topladı. Ardından Leipzig Üniversitesi'nde İbrânîce dersleri vermeye başladı (1890-1898). 1898'de geri döndüğü ve ömrünün sonuna kadar kaldığı Kopenhag Üniversitesi'nin Sâmi Dilleri Kürsüsü'nde bir müddet görev yaptıktan sonra rektörlüğe tayin edildi (1911).

İslâm dini ve coğrafyası üzerine yaptığı çalışmalar sebebiyle Şam'daki el-

Frantz Buhl

Mecmau'l-ilmîyyü'l-Arabî'ye üye seçilen Buhl'un Encyclopaedia of Islam'ın ilk neşrinde otuzu aşkın maddesi bulunmaktadır. Bunlardan en önemli ikisini oluşturan "Kur'an" ve "Muhammed" maddelerinde Batı kaynakları yanında İslâm kaynaklarını da kullanmasına rağmen devrinin saplantı ve ön yargılarından kurtulamayarak birçok mesnetsiz itham ve görüşleri yanında Kur'an ve İslâm'ın yahudi-hıristiyan kökenli olduğuna ve Kur'an'ın en azından bir kısmının bizzat Hz. Muhammed tarafından yazıldığına dair bilinen iddiaları tekrarlamış, bunu yaparken de Garanik hadisesi gibi safsataları delil göstermekten kaçınmamıştır. Ayrıca "Abdullah" maddesinde Hz. Peygamber'in babasının vefat tarihiyle ilgili olarak Taberî'den naklettiği rivayetin son tarafını görmezlikten gelmesi (bk. *İA*, I, 29; *DİA*, I, 76), "Abdullah b. Abbas" maddesinde de hadis, tefsir ve fıkıh sahalarında ashabin en önde gelenlerinden biri olan İbn Abbas'ın müslümanlar nazarındaki bu mevkiini sarsmak için onu Basra valiliğinden ayrılırken hazineden mal çalmakla, ayrıca namussuz, hilekâr ve düzenbaz biri olmakla itham etmesi (bu asılsız ve çirkin iddianın tenkidi için bk. *DİA*, I, 77), aynı maddede işine geldiği yerde Medâinî'yi "sözleri muteber" bir kişi olarak kabul etmesi, gelmediği yerde uydurmacılıkla nitelemesi (*İA*, I, 26-27), İslâm'a karşı kin ve öfkeyle dolu bir müsteşrikin ilim kisvesi altında neler sergileyebileceğini gösteren tipik örneklerdir.

Eserleri. 1. *Muhammeds Liv* (Kopenhavn 1903). Eser bazı Arap şehirlerini konu alan bir mukaddime ile birlikte önce Danimarka dilinde yazılmış, sonra da Schaefer tarafından *Das Leben Muhammeds* (Leipzig 1930) adıyla Almanca'ya tercüme edilmiştir. Buhl bu eserine ayrıca *Muhammeds Religiöse Forkyndelse*